

Uvodnik

U periodu između 1992. i 1995. godine u Bosni i Hercegovini počinjen je genocid nad Bošnjacima, a njegov vrhunac dogodio se u julu 1995. na području Srebrenice gdje je u samo nekoliko dana ubijeno preko osam hiljada ljudi, uglavnom Bošnjaka. I nakon 11. jula ove godine, kada je u Potočarima obilježena 20. godišnjica genocida nad Bošnjacima Srebrenice i Zepe komemoracijom za žrtve genocida, te dženazom i ukopom 136 identificiranih žrtava, pred nama stoji činjenica je da još uvijek nisu pokopane niti pronađene sve žrtve genocida. Tokom godine u povodu obilježavanja ove tužne godišnjice, između ostalog, održano je i nekoliko važnih konferencija u BiH i inozemstvu koje su se bavile pitanjima posljedica genocida, pravde, negiranja genocida, kolektivne memorije i sjećanja.

Zbog težnje i želje da se 'nikada i nikome ne ponovi Srebrenica', naše društvo će morati naći način da potpuno odgovorno, misijski, za dobro ove i budućih generacija, očuva sjećanje na žrtve genocida. Već sada je jasno da će zbog kompleksnih odnosa u regionu, njegovanja kulture poricanja, relativizacije zločina, te nesređenih političkih i društvenih prilika, ovo biti veliki izazov. Jedno od mogućih, vrlo vjerovatno i prvo pitanje u procesu očuvanja sjećanja, može biti pitanje budućeg koncepta obilježavanja počinjenog genocida na mezarju u Potočarima. Na koji način će, na mezarju u Potočarima, biti koncipirana buduća komemoracija za žrtve genocida, nakon što klanjamo posljednju dženazu?

Onima u čijoj nadležnosti bude kreiranje tog koncepta, moralo bi biti jasno da bi ga trebala odlikovati višeslojnost; zbog prirode genocida, motivacije počinitelja, historije ovih prostora i identiteta žrtava genocida.

U ovom konceptu, politička dimenzija, u najozbiljnijem smislu te riječi, je važna jer je genocid u Srebrenici počinjen iz anti-političkih motiva koji su se, sažeto rečeno, ogledali u čišćenju teritorije od drugih, zauzimanju teritorija međunarodno priznate države, nastojanja za etnički čistim prostorom i kršenju međunarodno ustanovljenih normi i konvencija, te napada na stanovnike UN-ove zaštićene zone. Kreatorima politika u regionu, ali i drugim prostorima, komemoracija za žrtve genocida, bi trebala postati stalni podsjetnik na posljedice i pogubnost držanja živim ideologija uokvirenih idejama osveta za poraze od prije više stoljeća i vođenja politike s anti-političkim motivima. Za koncept bi bilo važno da podjednako uključuje i humanističku i kulturno-civilizacijsku dimenziju, jer sjećanje na nepravedno ubijene ljude ima za cilj čovječanstvo držati budnim i upućenim na posljedice koje mogu izroditi naše percepcije "drugih". Kada je u pitanju genocid na prostoru Srebrenice, u očitovanoj višekratnoj motivaciji počinitelja genocida, sadržana je i činjenica da su žrtve genocida ubijane i zato što su "drugi".

U oblikovanju budućeg koncepta komemoriranja, trebala bi biti sadržana i religijska komponenta, prvenstveno zbog identiteta ubijenih žrtava genocida, ali i njihovih porodica. Ubijene žrtve genocida u Srebrenici, bili su uglavnom muslimani, bilo vjerujući, bilo oni čiji je identitet pripadao islamskom kulturno-tradicijskom krugu. U tradiciji Bošnjaka sjećanje na umrle/stradale u osnovi uvijek je vjerski čin i dio religijske tradicije. Postoji više tradicija koje spominju da je Muhammed a.s. odlazio na šehitluke, umrlima nazivao selam, učio im dove, i muslimane podsticao da to isto čine. Praksa Poslanika Muhammeda a.s. potcrtava kur'anski pasus o "živim" šehidima markantno oslikavajući intenciju konstitutivne tradicije islama u zahtjevu pojedinačnog ali i kolektivnog sjećanja na one koji su prije nas napustili ovaj svijet.

Uključivanjem religijske komponente ukazalo bi se poštovanje islamskom identitetu žrtava te porodicama ubijenih u genocidu, a muslimanima bi se osiguralo prakticiranje vjerske tradicije, koja je važan dio njihovog identiteta. To dalje znači, u organiziranju sjećanja na žrtve genocida u budućnosti, treba da bude uključena i Islamska zajednica u čijoj je odgovornosti i nadležnosti vođenje organiziranog religijskog života na ovim prostorima. S obzirom na nepostojanje identične prakse komemoriranja u bošnjačkoj muslimanskoj tradiciji, obaveza IZ-e bi bila da, na Izvorima islama etablira kolektivni jasno oblikovan religijski čin u praksu sjećanja na žrtve genocida na mezarju u Potočarima i trajno ga uvede u kalendar Islamske zajednice.

Senada Tabirović